

KÖLÜS LAJOS

Stay in bed (Maradj az ágyban)

Törekvés, ambíció és nagylelkűség jellemzi az idei építészeti biennálét. Nem zárja le a vitát, hogy mi is az építészet, nyitva hagyja a kérdést, ezzel nyitott marad a szabad (kortárs) tér fogalma is, sőt néha az a benyomásom, hogy ízlések divatját, bemutatóját látom. *A helyek, amiket szeretsz, beleolvadnak a tudattalanba* – mondja McNamara főkurátor.

A holland pavilon nosztalgizik (*Work, Body, Leisure*), vissza az időben, vissza az ágyba, nem is akárhóé az ágyába. A Beatles korába, Yoko Ono és John Lennon ágyába. És növeszd a hajad! *Az ész a fontos nem a haj* (Illés, 1969), jut eszembe a régi sláger. A zsűri nem méltányolta a nosztalgiát (*I love Yoko!*), inkább a svájci pavilon (*Svizzera 240 – House Tour*) liliputóriás tér- és bútorkollekcióját hozta ki nyertesnek (Arany Oroszlán-díj). Gulliver és a vidámparkok világa, Swift szatírája valahogy elsikkad a látványban, egy picike gúnyt azért érezni a nagyítás-kicsinyítés terében járva.

Fókusz kérdése, miként is érezzük magunkat az előző két pavilont látva. Elkerülhetetlen a megismerkedés, a megtapasztalás. Időbeli és térbeli utazások ezek. Mintha mi, látogatók Voltaire *Candide*-ja, Swift *Gulliverje*, vagy Defoe *Robinson Crusoe*-ja lennénk, folyamatosan felfedezve, átélve valamit. A Beatles-korszak belénk ivódott, vakon is eligazodunk benne. A svájci pavilon a megtapasztalásra (a svájci óra pontosságára) helyezi a hangsúlyt, igaz, hogy egy kissé személytelen (elidegenített) világot jelenít meg, míg a hollandok a sztár-világra, a szabadság új korszakára építenek. Ez a két pavilon a szabad teret úgy jeleníti meg, hogy az egyiknél látjuk az embert (még ha sztár is), aki a szabad teret használja, belakja, míg a másikonál a szabad tér méreteinek változása teremt illúziót, a végtelen nagyság és a végtelen kicsinység illúzióját: milyen az, ha nem emberre szabott a világ, amelyben el lehet veszni, amelyből csak kifordulhatunk.

A holland pavilonban fiókokat húzhatunk ki, mintha egy szerencsejáték részesei lennénk, úgy jutunk be újabb és újabb térbe. *Maradj az ágyban (Stay in bed)*, szól a Yoko Ono ágya feletti felirat. Vagyis ne mozdulj sehova, ma biztosan ne. Otthon lenni és otthonosan érezni magunkat stílus és erény is, sőt egyfajta emberi szabadság átélése, kiszakadva a mindennapok rutinjából. A szabad tér nem lehet meg emberi szabadság nélkül.

Luxemburg (*The Architecture of the Common Ground*) egy keskeny sétányt mutat, ami csak nyolc százaléka a kiállításuk teljes területének, utalva arra, hogy Luxemburgban az országnak már csak nyolc százaléka van állami kézben mint szabad, közös tér, és ez az egyre csökkenő százalék milyen hatással lehet a polgárok számára.

Izgalmas kérdéseket vet fel Dánia *Possible Spaces* pavilonja, ahol olyan eseteket mutattak be, amikor az építészek új utakat, felvetéseket kerestek egy-egy problémára, legyen az a mobilitás, lakhatás, a kulturális emlékezet vagy az iparosodás. Fantasztikus felvetésekkel találkozhattunk a pavilonban: hogyan hatna például az életünkre, ha csupán röpke egy óra alatt át tudnánk szelni az Atlanti-óceánt? Vagy hogyan nézne ki az épített környezetünk, ha csak egy kalapácsunk és tollunk lenne? Vagy ha a képzeletünkkel tervezhetnénk, az eszközök kor-

látozása nélkül? Vagy hogyan változtatja meg azt, ahogy egy városra nézünk, az, hogy mit tudunk a történelméről, a benne élők történeteiről?

Érzékeny témát érint az izraeli pavilon (*In Statu Quo: Structures of Negotiation*) kiállítása is, ahol a szentföldi, több vallás számára is szent helyként tisztelt központok labilis status quo-ja a téma. A helyi nemzetiségi, vallási konfliktusok. Belgium pavilonja (*Eurotopie*) lépcsős nézőtéri aréna, EU-kék, csak cipő nélkül léphetünk be a terembe. Csillagos borítójú könyvet is olvashat a látogató, sci-fi novella egy képzeletbeli új háborúról és egy Magyarországról, Nyírbátorból érkezett túlélő nőről, az újjáalakított EU-parlament képviselőjéről, akit sorsolással jelöltek ki.

Kis Olaszország – szólít meg az olasz pavilon szlogenje. Ki vagy, hol élsz, mit csinálsz, és hogyan csinálsz, provokál a projekt, az 1980-ban született olasz építészek generációjának vitáját is felvállalva. És ha csinálsz, akkor miért csinálsz? A *Kis Olaszország* célja, hogy összegyűjtse és kiemelve egy korosztály konkrét hivatkozásait, témáit, módszereit, hálózatait, képzeletét, céljait és aggodalmait, amelyek identitását három alapvető átmenet alakította ki: földrajzi (Olaszországból Európába), egy mediátikus (papírtól az internetig) és egy gazdasági (a növekedéstől a recesszióig) – annak érdekében, hogy jobban megértse jelenlegi állapotát, és előre láttathassa a lehetséges jövőjét.

Az argentin pavilonban (*Vertigo Horizontal*) egy üvegházba nézhetünk be, ott tombol a szél, nő a fű, háztömböket látni a közelben. Az ég és a föld elsötétül, egyetlen vízszintes fény-sáv jelenik meg, visszaverődik a rajzokon. A falakon terveket látunk, lehetőségeket. Miközben a hatalom megkívánja, hogy minden ötlet és minden kezdeményezés egyaránt kiszámítható, értelmezhető és újra értelmezhető legyen, ami teljességgel lehetetlen.

Az Arsenaléban falak fogadnak, félig elzárt terek, amelyek mögött, amelyekben a szabad tér egy-egy formáját, univerzumát látjuk és láthatjuk, élhetjük meg és át. A perspektívák szokatlansága elbizonytalanít, azt látom-e, amit látok, vagy amit látnom kell vagy mégsem. Térképek és földrajzi jelek, piktogramok, a hely azonosítására késztet a látvány, hol is vagyunk, mit is látunk. A szabad tér absztrakt szemlélete, még az agyban, de már nem csak ott, a szemünk elé is táruul, képzeletünket szólítja meg a látvány, a belső szabadságunkat, hogy ami belül van, miként is jelenik meg, jelenhet meg kívül. Inês Lobo Arquitectos installációja újradefiniálja a városi tereken belüli kapcsolatokat (*A Bench for 100 People*).

Kapukon keresztül lépünk, falemezekből összeállítva, boltív és oszlop, mintha szálkából lennének. Egy makett, hiányzó falakkal, beláthatunk a belső térbe. Mintha Vasarely világába lépnénk, csíkos geometriai alakzatokból összeállított tér fogad bennünket. Átkelünk a szivárvány alatt. Hajlított pálcikákból összeállított templomot idéző szabad installációt látunk (*Bamboo Theatre*), átlátható, a spirál elvét jeleníti meg, hajlik, körbe fut, és egyre feljebb jutunk vonulatukat követve. A reneszánszkorból vakolatok, díszítések, burkolatok. Nemesek, az elzártág szabadságát sugallják, a békét és a háboríthatatlanságot. Korunkban alig érezhetünk ilyet, a szabad tér zárványa. Lapozhatunk a könyvekben, az ősrégi rajzokat nézhetjük a tárlókban. A kört, amely ismét előbukkan, mint szabad tér, a föld, a világ kerekése, amely körülhatárolt, és véges tér. Ez lehet egy park is, egy városrész.

Feltűnik Velence, a dia előtt a földön egy rácsos ablak, mint a mélység, a titok szimbóluma, a rejtély világa. A *Stand Ground* újra felszínre emeli a padlót, egy videóvetítés meg azt mutatja, hogy mi történik egy velencei csatornában (Rozana Montiel installációja). Egy afrikai falu, néhány gömbház, ami nádból vagy más hajlékony vesszőből készült, szabad tér, kö-

zösségi hellyel. Oszlopsor fogad, fehér oszlopok, sűrűn egymás mellett, nem lehet kilátni, csak bolyongani benne (Valerio Olgirati installációja). A kontextus nélküli tér. A kínaiak 3D nyomtatóval készült szabadtéri pihenőt hoztak létre, a műanyag installáció átengedi a fényt, véd az eső ellen, de mellőzi az emberi kézműves alkotóhagyományt, ellentétben a vietnamiak hadikikötőben felállított *Bamboo Stalactite*, bambuszból készített impozáns lugasától, amely cseppkőbarlangot imitál (*Stalactite*=cseppkő). Az ősi anyagok emberléptékű használata.

Az Arsenaléban a plázs homokja hullámzik, akár a tenger vize, végtelen nyugalom kerít hatalmába, mert messzire látni, átlátni a rendszert, a tér szabad határait. Újabb makett, mint egy úrhajó teste, vagy leszállópálya, ábrákkal, utakkal, vonalakkal, a rend ígézetével. Cino Zucchi három fejezetben vizsgálja meg (olvassa újra) a *Caccia Dominioni* munkáját. Homlokzatok a városban, belső helyiségek belüli mozgás, fény és árnyék, valamint az anyag és a forma közötti narratív kölcsönhatások. A chilei pavilonban a santiagói nemzeti stadion használatát és fizikai modelljét, az építészet és a hatalmi struktúra kapcsolatát dolgozták fel a Pinochet-rezsim idejéből (*Stadium*).

A *Freespace* diffúz biennálé is. Nem a grandiózus és technikailag újdonságnak számító építészeti formákat, projekteket preferálja, sokkal inkább a látogatót, akit szembesít számos olyan megoldással, amely a tér használatát és hasznosságát segíti felismerni, felmérni és emberivé tenni, emberileg belakni. Nem a jövőt, inkább a jelen lehetőségeit veszi sorra. A már megvalósultat, a jelenben megvalósíthatót. Az emberközeli teret állítja középpontba. Annak lehetőségét és lehetségeségét. Mérlegel és összehasonlít, akaratlanul is. Nem a tömeg számát, hanem az egyén, a kis közösség. A tér személyességét keresi, kutatja, miként is léphe-tünk egy szabad térbe, mitől és meddig szabad egy tér az ember számára.

SKÓT PAVILON